

SU QOHUMLUĞU

(e s s e)

Ən qədim daş yaddaşı?.. Necə? Nə dedin!? **Suyun** yanında daş dünənki uşaqdı, uşaq da yox, qiğildayan çağadı, çağa da yox, inça, inça deyən bəbədi. **Su**, torpaqdan da, Günəşdən də öncədi, ilkindi, qədimdi. **Suyun** yaddaşı bunları deyir. **Suyun** hissiyatı, yaddaşı bərədə film çəkilib, çox sayda elmi məqalələr yazılıb. Əgər **Suyun** yaddaşı varsa, onda onun yaddaşı da ruh kimi görünməz, ölməz, əbədidir. Dağ çaylarından yellənib axan, daşlara çırpılan, havalanıb uca qayalardan atılaraq parçalanıb tikə-tikə olan - damcılara, zərrəciklərə bölünüb yərə tökülən, yenidən bir-birinə qovuşub axaraq çaya, gölə, dənizə, okeana dönən, gah şaxtadan donub buz olan, gah istidən buxarlanıb göyə qalxaraq buluda dönən, yellərin qabağına düşüb kəndlər, şəhərlər, qitələr adlayan bulud bəlkə Ələyəz, bəlkə Savalan, Qoşqar, Murov dağının üstünə yetəndə yorulub ağırlaşdığından yenidən bölünüb damcı-damcı yərə tökülən, tökülcək

də illərin ayrılığından bir-birinin həsrətini çəkmiş sevgililərtəkin dərhal qucaqlaşib qovuşan bizim, sizin, onların, dünyamızın **Sulan**... Məni sənə, səni mənə getirən, bizi onlara aparıb, onları bizə qaytaran **Sular**...

Başı daşdan-daşa dəysə də, qazanda qaynayıb daşsa da, torpaqdan-qumdan keçsə də, şəkildən-şəkilə, formadan-formaya düşsə də yaddaşını qoruyub saxlayan sirti, əzəl-əbədi **SU**... Hansı suçunamı görə cəza çəkməsi üçünmü, bəlkə əksinə, xeyirxahlıq üçün, yaranışdan ötrü uzaq, uzaqlardan Yer üzünə göndərilmiş, ancaq milyon illər keçsə də, bu dünyaya alışmayan, öyrəşməyən dar qəfəsə salınmış canavar, aslantəkin dayanmadan havalı-havalı dolanan, qurtulub gəldiyi yere can atan havalı **sular**, **sevdalı sular**...

Nəinki göldə, dənizdə, nəinki okeanda, hətta bir damcının yarısının yansında, yansınının da yansında... dünyanın tarixini

yaşadan, (tarix **Sudan** başlamırmı?) dünyamızın varlıqları içində təkə Tanrının mübərək üzünü görüb Yer üzünə Endirilən havalı **Sular**, **sevdalı Sular**... Sən kimlə, nələrə qohum, doğma deyilsən, kimin, nəyin canında yoxsan, mübərək **Sular**? Göydə ucan quşlarla, **Sularda** üzənlərlə, yerdə qaçanlar, sürünənlərlə, otlar, kol-koslar, ağaclarla, qayalardakı mamırla bizim **Su** qohumluğumuz yoxdumu?

Bizi bir-birimizdən təkə dağlar, dərələr, sonsuz səhralar, dənizlər deyil, məsafələr deyil, onlardan ç o o x - çox uzaq, hüduzsuz-nəhayətsiz zaman ayırdı, uzaqlaşdırıb yadlaşdırıdı... Hamımızın canımızdakı Günəş, hava-yel, torpaq qohumluğumuz bir yana, mən **SU** qohumluğumuzdan, doğmalığımızdan danışmaq istədim. Günəş rəngli qanımızdan süzülüb gələn ağdan ağ bir damcıdan əkilidik qaranlıq ana tarlaya, **Sulu** qanla **Suvanlıdq** böyüdük, bir gün, gün kimi doğduq dünyaya, bəmbəyaz qar ağılığı süd əmib gündə bir buğda boyu boy atıb böyüdük. Canımıza dolan al qan da **Sulu-Sulu**, bəmbəyaz süd də **Sulu-Sulu**...

Günəş-işiq-nur-od, hava-yel, toz-torpaq qohumluğumuz bir yana... mən təkə yənə də **SU** tanışlığımız, **SU** dostluğumuz, **SU** qohumluğumuzdan söz açmaq istədim. Zəngəzurun Miğrı bölgəsində Lök kəndinin yaylaq yerindəki Top adlanan ərazidə Seyid Əhməd bulağından paqqıldayıb çıxaraq təkne boyda gölməçəyə göllənmiş bumbuz **Suyun** aynasında bir gün gördüm öz əksimi. Daşib gölməçəni aşaraq yamyaşıl yarpızların arasıyla ilantəkin axıb uzandıqca

uzanan, nəhəng yastı sal qayanın üstünə yayılaraq yay günəşini udub xumarlananda göz qamaşırdan o gümüşi dupduru **Suyun** bir hissəsi havalanıb günbatan səmtdəki bir əlçim bəmbəyaz buluda san yönəldi. Yeddi gündən sonra mənə yuxuda dedilər, həmin bulud Miğn, Araz, Kür çaylarından, Göyçə gölündən, sonra da Xəzərdən və başqa-başqa bulaq, çay, dənizlərdən qalxan buxarı da canına çəkib göy üzünü üzə-üzə gedib Fransanın paytaxtına çatanda dolub qaralaraq ağırlaşdığından yağmura çevrilən damclar Parisin binalarına, Eyfel qülləsinə, Luvr muzeyinə, Momparnas deyilən əraziyə, Notr-dam kilsəsinə, küçələrinə bağlarına çiçək-çiçək ələnərək axıb Sena çayına qanşdı...

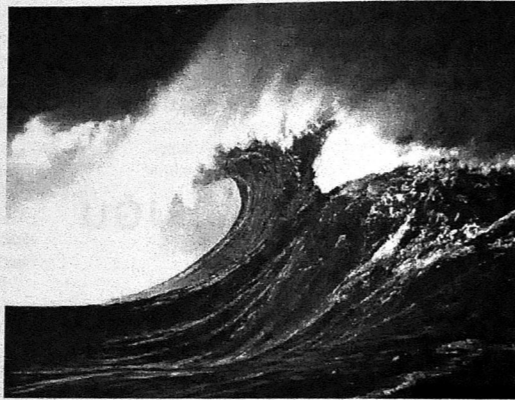
Babamın adına olan Seyid Əhməd çeşməsinin başında əyləşib mavi göy üzünün günbatan səmtindəki bir əlçim bəmbəyaz buluda baxdığım vaxtdan əlli üç il sonra bacımın Həcc ziyarətindən dindar anama yanım lilitlik şüşədə gətirdiyi Zəm-Zəm **Suyundan** bir qurtum mən də içəndə boğazımdan ildırım sürətiylə keçən ehramları, səhralara dağılmış dəvələr, xurma, zeytun ağaclarını hiss etdim.

Ticarət amacıyla Məkkədən çıxıb Qüdsdən də o yanda olan Bəsrə şəhərinə gedib alış-verişini uğurla başa vuran, qayıdarkən Ərəbistanın yandırıb yaxan günəşindən qorumaq üçün Hz. Muhəmmədin (s.ə.s) başının üstüylə üzüb kölgə salan **Bulud** yadına düşdü. Hacıkənd yolu üstündə, yaxud İsmayılıdakı kükürlü **Bulaq**, yaxud Tərtər dağındakı Soyuq **Bulaq**, yaxud öz yaylaq yerimizdə dizə çöküb dadlı

Suyunu icdiyim neçə-neçə o bulaqları deyil, nə üçün, niyə məhz Seyid Əhməd **Çeşməsinin** birdən xatırlamağımı anlaya bilmirəm.

Şimalda ağ ayların ağnadiğı qalın döşək kimi bəmbəyaz, yuyumşaq **qarda**, bissimillah deyilmədən, boğazına bıçaq çəkilmədən Hindistandan gətirilib müsəlman şəhəri Bakının market mağazalarında satılan **ölmüş inək etində**, Yaşıl Bazarın ikinci sırasındakı piştaxtada vaxtı ötmüş, ərpimiş

Mərakeş **qreyprutda**, Norveç som **balığında**, İslanliya pinqvinlərinin **canında** və yanlarını basa-basa güclə yeriyib baş vurdular mavi **Sularda**... uzaq əcdadları pinqvinlərdən olub sonralar Avstraliyanın Murray çayı boyunca min illər yaşamış tutu quşu nəslinin bir nümayəndəsi hansı dolaşmış, keşməkeşli yollardan keçərək gəlib bu gün şair Vaqif Səmədoğlunun evindəki qəfəsə hay-küy salan, bəzi anlarda vüqarlı, qüvurlü duruşu görkəmiylə lap Vaqif Səmədoğlunu yada salan bapbalaca, cuppulu tutu quşunun canındakı **Suda** da mən bilirəm, Göy gölümüzün, Samur-Dəvəçi kanalından ləngərlə axan **Sularımızın** mütləq və mütləq bir zərrəsi - xanşığı olmalıdır. Bəyaz gövdəli çinar bir xanımı, boynu bükük bənövşə həyalı Küsgün bir gözəli, mamırlı, ezəmətli qaya

yenilməz bir kişini, yanlarını basıb yastı-yastı yeriyən qara qarğa dağar-lovğa birisini xatırladanda əbəs yerə demirlər bunun bir **Suyu** filankəsi yada salır...

Adamın adama oxşamasını tapmağa nə var, Natiq Səfərovs, adamın heyvan oxşarını tapmaqda əvəzsiz istedad idi. Gənclik illərində üz-üzə gəlib əlini uzadıb mənə salam verəndə şirin mırıldamağını yamsılayaraq - Sən şirə oxşayırsan deyirdi. İllər ötəndən sonra bir dəfə yağışlı havada islanıb qıvrılmış, həm də artıq seyrəlmiş saçığa işarəylə, bir azda təəssüf və kədərlə: - Azık, şirliyin gedib, daha pudələ oxşayırsan- dedi. Tofiq Abdini qarğaya, Əli Həsənlini qayada dayanmış təkəyə... Əlisa Nicat yanında olanda deyirdi qurda - boz qurda oxşayırsan.

Birisi barəsində -filankes qocalıb, işdən düşüb- deyəndə, başqa birisi- yox, hələ canı **Suludu**- söyləmərimi?..

Bəs vahimələnib qorxan adama dərhal **Su** içirilməsi nədəndir?.. Qorxmış adamı bir simsar, bir arxa-köməktəkin sakitləşdirən, ona toxtaqlıq verən **SU** deyilmi?

İrəvan Kənd Təsərrüfatı

Texnikumunun bir yük maşını tələbələri, ucadan deyib-gülə Göyçənin Toxluca kəndinə təcrübəyə gəldik. Adını unuduğum balaca erməni kəndində maşınımız sürətini azaldıb döngəli, yoxuşlu yolla bir evin yanından keçəndə əvvəldən düşünüb əlverişli mövqə seçmiş həmin evin damına toplaşmış onmu, on beşmi yeniyetmə oğlan, qız, gəlin, arvad əllərində cam, dolça, vedrə dolu **Suyu** çığırsa-çığırsa üst-başımıza əndərdilər. Sonra bildik, həmin gün **Sulaşma** günü olduğundan yaşından, cinsindən, əynindəki geyimindən, dinindən, milliyətindən asılı olmayaraq ermənilər qarşısına çıxanı, yanından ötəni **Sulamalıymış**. İslanıb cücəyə döndüyüm həmin an kəndimizdə silos yığıcı vaxtı, oğlan, qız, bəzən kişi bilmədən kiməsə alma, ərik atan, kiminsə böyründən bir burmac çimdik götürən... biçilmiş yamyaşıl qarğıdalı bafasını çiyində daşıyarkən badalaq atıb yıxdığı əsgərlikdən yenidən dönüb əsgər formasını dəyişməmiş oğlan, o qızı qucaqlayıb içmək üçün bulaqdan yenidən gətirilmiş bir vedrə buz kimi **Suyu** onun başından əndərək pıçiltıyla dedi "bu **Su** səni soyutmaz!" sözləri, islanıb bədəninə yapışmış ipək donunun altından qabarmış döşlərini, bütün əzaları seçilən tökmə

bədənini xatırladım.

...Yer üzündə tarix boyu hansı imperator, hansı prezident, hansı milyonçu, milyarderin verdiyi qonaqlıqdakı adamların, yaxud, hansı oyuna (lap çoxluğun sevdiyi futbol olsun) azarkeşlik etməyə gələnlərin sayı, yayın bir-cə günündə **Suların**, çay, göl, dəniz, okean) həm də Günəşin dəvətiylə möhtəşəm qonaqlığa yığılmış insan sayına çata bilər!?.. Mən heç bütün Yer üzünü **Suların** deyil, təkcə yeniyetmə çaqlarımda dönə-dönə qonağı olduğum Zəngəzurun Miğn bölgəsindəki Lök kəndimizin etəyindən şırhaşır axan Miğn çayı, gəncliyimdə sayını unuduğum Xəzərin, hərəsində bir-cə yol olduğum Göy-Göl, Maral göl, Qara dəniz, Baltik dənizi **Sularının** dəvətiylə bir-cə gündə yığılmış sayaqəlməz körpə, yeniyetmə, gənc oğlan-qızların, ahıl, qoca-qarıların və mənim də iştirak etdiyim qonaqlıqdan... o qonaqlıqdan ki şəhərin, respublikanın, dünyanın uzaq-uzaq məmləkətlərindən dəvət etdiyi yadları doğmaladıran, dostlaşdıran, bir-birini isinişdirən, sevdiren, adamın yorğunluğunu canından çıxaran, boyasız, pərdəsiz, maskasız, xeyirxah, kiməsə fərq qoymayan, ürəkəyan, ürəxavətli, səvinci səhlinə sığmayan, şəhər bir çimərlik qonaqlığı... Həmin **SU qonaqlığının** birində Zuğulba çimərliyində Xəzərinmi aydın göy **Sularından** çıxmış, göy üzünün maviliyindənmi emniş məsmavi çimərlik geyimindəki əsmər qızın saçının ucundan qopub yuvarlaq çiyinlərinə, oğuz tipli almayaqa üzünə, sinəsinə, oralarında da axıb tökülən göz yaş kimi şəffaf damcları uzun illərdir o gözəlin ayaqları altındakı

narın, qızılı qumlarıtəkin canıma çəkmək istəmişəm. Gün batabatda mən yenidən geyinib möhtəşəm **Su** qonaqlığından məmnun-məmnun ayrılmış istəyəndə o **Sular**, **SU** pərisinə bənzər o qızı görəndə elə bil ayaqlarımı yerə mismarladılar. Əlləri belində göy **Suların** sonsuzluğuna baxırdı. Oğlanlar, kişilər bir yana, qızlar, qadınlar da bir-birini dümsükləyib pıçiltıyla "Ona bax" deyirdilər. Ondan aralıda olsam da tələbbürdən, cəsarətsizlikdən, əfəllikdən, utancaqlıq-həyadanmı, yoxsa onun gözəlliyinin zəhmindənmi mən ona oğrun-oğrun baxır, geriye dönəndə də, gözümü yumanda da Onu görürdüm. O irəliləyib gözəl ayağını suya toxunduranda elə bildim dəniz diksindi. **SU** dizinə çatandan O, dənizə doğru irəlilədi, qurşağına çatanda mənə elə gəldi, dəniz Onu yavaş-yavaş qoynuna çəkir. **Sular** sinəsinə çatanda O, dənizin üzünə qalxıb yüngülcə quşu kimi üzümə başladı. Gün ərzində bir-birimizlə danışmasaq belə bir-birimizin üz-gözünə alışdığımız adamlardan xeyli aralanıb tanımadığım adamların əhatəsində bir anı fəvri vermədən soyunub özümü **Suların** qoynuna atdım. Gah **Suyun** altıyla, gah üzümü üzə-üzə Ona yaxınlaşdım. Bir neçə dəqiqə öncə ayırdığım dəniz birdən-birə issinmişdi. Yan-yörəmdəki adamlar unutmışdım. Aramızda xeyli məsafə qalsa da özümü Onunla dənizdə, Miğn çayının qabağını kəşib düzəlttdiyimiz balaca gölə, içərişi ləbələb **SU** ilə dolu dərin, geniş bir vannada, lap elə anamın bətnindəki kimi rahat hiss etdiyimdən, sadəcə, xoşbəxt idim...

Abşeronun Pırşağı, Mərdəkan, Şıx çimərliyinin ele bil ələkdən keçmiş narın qızılı qumuna öyrəşdiyimdən Kınmın Göytəpə sanatoriyasında Qara dənizin qırağı boyunca sanki qəsdim baliqçılığı səpildiyindən uzanıb dincələ bilmir, sahilboyu gəzişəndə bir xırman boyu yerdə, adamların az qala bir-birinə söykəndiyi ərazidə Abşeron çimərliklərində olduğu kimi narın qumluğu və oraya yaxınlaşan füsunkar bir gözəli görəndə sevincimin üstünə daşıya bilməyəcəyim, dartıb apara bilməyəcəyim bir sevinc-ferah də qatıldı. O vaxtdan, iyirmi beş il keçməsinə, qocalmış yaddaşımın ərazisinin çox hissəsini toz-torpağın örtməsi, liliin-liğın basmasına baxmayaraq, dənizdən çıxıb mənim yenice kəşf etdiyim xırman boyda narın qumluğa sarı yaxınlaşan ucaboy, yüngül yerşli, üzündən, boynundan qabaqca yavaş-yavaş axan **damcıların** özələrindən aşağıdakı **damcılara** qovuşandan sonra mis rəngli, parlaq, uzun, yaraşıqlı budları, ayaqları boyu yeyin şütüyən, qulaqlarının tənəsindən dünyanın ən bahalı brilyant dənələrindəkin parlayıb tez-tez qopub düşən **damcıları** görəndə, qəfildən keçən yüzilliyin əllinci illərin axırlarında bizim yaylaq yerində "Bərahəllər" adlanan buğda zəmilərinin birində günəşin şaxıdığı vaxt taxıl biçərkən, vərdə mənim böyrümdə boy-buxunca, rəng-rufca əynən Venesuela gözəli Vanessaya oxşayan, (on səkkiz yaşlı venesueali yaraşıqlı Vanessa Fernandesin tennis üzrə çempion olduğunu, arfada gözəl çaldığını, ingilis, ispan, portuqal, rus dillərində sərbəst danışdığını, dünya gözəllik yarışında birinci yer qazandığını sonra biləcəkdim.) ancaq

tumanı topuğunu döyən, boğazınacan düyməli uzun koftalı, corabı pıtraqlı, qılçıqlı, alnında, boğazında toza bulaşmış gilənməmiş **ter damcıları** olan on yeddi yaşlı Güləndam yadıma düşəndə azca qabaq qəlbimə sığmayan sevincimə çökən seyrek dumana bənzər kədərli, üç-dörd addım aralıdan Vanessanın iki kərə mənə, tanımazla-bilməzə səxavətlə bağışladığı şirin, məlahətli təbəssümü silib apardı. Vanessanın bir **Suyunun** löklü Güləndama bənzəyişi, yox, yox, ele bil yarıya bölünmüş bir almanın iki yarıydı, bu bənzəyiş **SU** qohumluğundan gəlmirmiyi?..

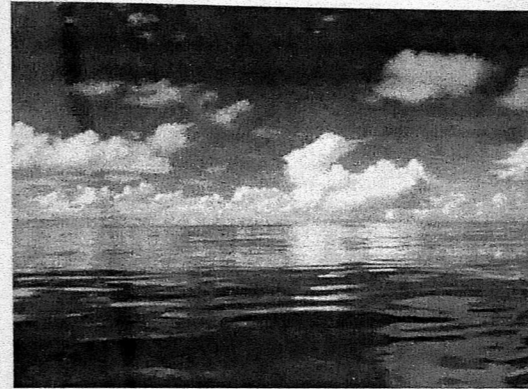
Xezərin sahilində yayda gördüyüm ayağı yandıran qızılı, boz qumlarla bənzəməyən Baltik dənizinin qırağındakı şəkər tozutəkin, o qədər də istisi olmayan narın bəmbəyaz qumluğu görəndə heyretləndim. Soyunub dənizə girəndə **SU**, sərin yaylaq bulağı kimi məni üşütdü. "Burda çimmək mənlilik deyil" ağılımdan keçsə də, gələcəkdə Baltik **Sularında** mən də çimmişəm deyə **Su** dizimə çatanacan irəlilədim. **Suyun** soyuqluğu bir yana, hələ uzun-uzun latış oğlanlarını demirəm, ucaboylu latış qızlarının yanında özüm-özümə lilliput kimi gördüyümdən, çimmək həvəsindən düşdüm. Qayıdıb bəyaz qumun üstündə oturub dəftərçəmdə "rəssamlığı"ni eləməyə (bir az da yan-yörəmdəki adamların diqqətini çəkmək amacıyla) başladım.

Eskizlərimi çəkərkən üç gün öncə Moskva-Riqa qatarıyla bir kupədə gəldiyimiz onuncu sinfe adlanmış, mən boyda, yaraşıqlı, latış qızı Layma barəsində düşünürdüm.

Görəsən, Layma niyə kədərliydi. Ortayaşlı şən rus kişilərinin nə kupədə söylədiyi məzəli anekdotlardan, nə də qatardan düşəndən sonra xeyli yol gedib şair Yan Raynis parkına çatanacan mənim kəkələyə-kəkələyə canfəşanlıq eləməyimdən birçə dəfə də olsun onun dodağının qaçdığını gördüm. Yalançıya lənət, bir kərə onu güldürmək səadətine nail oldum.

Öz çantamdan başqa Laymanın ağır çemodanını da götürmüşdüm. Qolum ağrıdığından yorulub əldən düşdüyümü qəsdim biruzə verərək dərinədən nəfəs alıb köks ötürdüm, çemodanı dalıma atıb yenə qəsdim yannarımı basa-basa ağır-ağır yeriyəndə o yaxınlaşmış çemodanı almaq istəyəndə mən səmərəmiş at kimi yerimdə soncuxlayaraq götürülüb çapmağa başladım. Dönüb arxaya baxanda onun güldüyünü gördüm. Rus dilini mənəndə pis bildiyindən qatardan düşəndən sonra güc-bəla ilə mənə Riqa da yox, iki yüz iyirmi kilometr şəhərdən aralı hansısa qəsəbədə (qəsəbənin adını unutmuşam) yaşadığını bildirəndə dilxor oldum.

Onun avtobusunun yola düşməsinə dörd saat vardı. Yağış kəsmişdi, Layma yaylıqlıyla sildiyi nəm skamyada oturduq. Yayın ortası olsa da bir böllük qalın **Duman** ağır-ağır bizə sarı sürünürdü. Mənim cəsarətsiz və utancaqlığımdan, Laymanın üzündəki kədərə bürünmüş ciddilikdən onun üşüyən gözəl əllərini əlimə alıb isitmək ürəyimdən keçsə də cürətim çatmırdı. Ağır-ağır sürünən duman hiss olunmaz təmasla onun başına, tərəvətli yanağına, balaca burnuna, çənəsinə, kipriyinə, mavi

gəzlərinə, qaşına, zərif, qumral tellərinə sığal çəkdi. Həmin duman burulğanı burula-burula axıb mənim üz-gözümlü, başımı bürüyəndə içimdə sözsə gəlməyən xoş duyğular yarandı. O anlar mən gözəlliyin, xoşbəxtliyin dadını duyub o **Dumanı** acgözlüklə içimə çəksəm də, Laymanı əyləndirib könlünü ala bilmədiyimdən sıxılırdım. Onu səhər yeməyinə dəvət etmək istəyi ilə -Yaxında harda kafe var?- soruşanda sadəcə çiynini çəkməklə yerini bilmədiyini, şəhəri yaxşı tanımadığını anladı. -Axı sən qatarda da bir şey yemədin. Görüm, yaxında bir şey tapa bilərəmmi...- deyib ayağı qalxanda o, qətiyyətlə etiraz etdi, çemodanına işarəylə latışca dediyini təxminən "sən getsən, mən çıxıb gedəcəm" kimi başa düşüb yenidən yanında oturdum. Birdən nə görsəm yaxşıdı,

iləhil.. Onun barama qurduğun ağızından çıxan zərif sapa bənzər qumral ipək tellərinin üstü bulud arxasında boylanıb gülümsəyən gün işığında titrəşərək bərq vurub parıldayan iynənin ucu boyda ulduzlarla, **Su** zərrəcikləriylə bəzənmişdi. Layma ilə bir an baxışlarımız toqquşanda onun iri, mavi gözələrində əks olunmuş qırım saçım da sayrışan həmin ulduzcuqları gördüm. **Duman** bizi sevgililər bilib başımızı incilərlə dolu tacla bəzəyib sakitcə axıb getmişdi...

...Getdikcə qızın may günəşi, Hollandiyadan gətirilmiş o gözəl güllərin canındakı Rotterdam şəhərini yarıya bölmüş Maas çayı, Veyver çayı, Şimal dənizinin (həm də Hollandiyanın başqa çay, göllərinin) **Sularını** anbaan buxarılandırıb göyə qaldıraraq Bakı buludlarına hopdurdu. O buludlar bir gün yağış olub Ordubadın ərək, armud, Miğrının şəftəli, Göyçayın nar bağlarına, Cəlilabadın taxıl tarlalarına, Gəncenin, Şemkirin, tərəvəz bostanına, Lənkəranın limon, naringin, portağal, çay plantasiyalına yağacaq. Torpağın şəhdi-şirəsini **Sularla** canına çəkən ağaclar, bitgilər bar gətirəcək, o məhsulun, o bann ən gözəl-gözəlgəlməli, şahdənəsi səlqiyyə, zövqlə qablaşdırılıb Rusiya

bazarlarına daşınacaq.

...Bakı buludları dedim, o buludlar tək-cə Azərbaycan **Sularından**mi qalxmışdı, yox anam balası, bu yerdə canında daha çox kişi qanı olan adam atam balası əvəzinə, anam balası deyənə rixşəndlə baxıb cılız, nakışı, xoşqeyrət də deyə bilər. Mən burdaca soşuram, bəyəm bu dünyada biqeyrət, nakışilər azdı, əkdidi evladını biryolluq qadının ümidinə buraxan azmı erkək var? Doqquz ay qanıyla... bir, bəzənsə iki, üç... il südüylə əmizdirib bəslədiyi, sonra da yedizdirib böyüdüb boya-başla çatdırdığı evladının qarşısında qul kimi dayanan ananın uşağına anam balası demək bu qədəmi suç, qəbahət? İndiki söhbət gəlib ana südüne çatdı, qabaqca bətnində al qanıyla, doğulandan sonra bəbəsinə bəmbəyaz südüylə əmizdirən, çağasının eti-qana gəlməsi üçün südünün bol olmasından ötrü həmişəkindən daha çox yediyi o yeməklərin içində doğma vətən torağının yetirdiyi naz-nemətdən başqa Afrika bananı, Holland pendiri, rusiya kartofu, Türkmənistanın carco yemişi, Bolqarıstanın duza qoyulmuş xiyar... dünyanın başqa-başqa torpaq, dəniz, okeanlarının yetirdiyi yeyiləcək məhsullar da ola bilər. O nemətlərin canındakı sonsuz, sayagəlməz dövrətmədən, qarışmış **Sulardan** başqa, Azərbaycan göylərindəki buludda Sakit okeanından buxarılan buluda dönmüş nazla, ağır-ağır üzərək gəlib Kaliforni göylərində arın-arxayın qərar tutmuş o buludu günlərin bir günü çovğun, tufan qabağına qataraq saatda 120-160, bəzənsə lap 200 km sürətlə gətirib gah

alçaqdan göydələnlərin, gah uca-uca dağların başına vurub parçalayıb tike-tikə edərək, burub fırladıb qarşıdıraraq, neçə gündən sonra gətirib Bakı göylərindəki buludlara qovuşdurub.

Ay nədi, il nədi, qərinə, yüz il nədi, min nədi, milyon il nədi. Sonsuz zaman içində parçalanıb tike-tikə bir-birindən ayrılan, qovulub dolanıb yenidən birləşib qovuşan bulud... Balinanın burnuyla, köpək balığının üzgəciylə, kılkalərin quyruğu, qurbağanın qıçıyla yanlan, dağılıb parçalanan, yellərdən, tufanlardan şahə qalxıb saçqaqlanan, qayıqlan, gəmiləri aşırın, dam boyda dalğalanan yoğurub qarşıdırdığı **Sular**...

Bulduzer, ekskavatorla, bellə, kotanla, qazmayla qazılıb torba-torba, maşın-maşın daşınan, zəlzələnin üfürüb şərtəkin şişirdiyi, bəzən dağıdıb yerlə yeksan elədiyi dağlar, vulkanların deşib qanına qəltan elədiyi, dəli yellərin, çovğunların qabağına qatıb soldan sağa, sağdan sola səpələdiyi qocaman torpaq... Mən torpaqdan yox, uca- uca dağlan, düzləri, bütün yer kürəsini doğmaca balası kimi sevgiyə qucaqlayıb bağrına basmış **Sulardan** danışmaq istəyirəm.

Bütün çirkablan, bütün bulaşlıqları yuyub təmizləyən, özüsə mürdarlıqlardan, çirkablardan sıyrılıb təz-təmiz çıxan, qanadlanıb yüp-yüngülçə, alniacıq göylərə qalxıb buluda- göy səma **Sularına** çevrilən... gecələr Ay, gündüzlər Gün işığında arnıb durulan, yenidən Yərə enən pak, təmiz **havalı Sular, sevdalı Sular**... Nədəndi, nədəndi, səma **Sularından** söz düşəndə **Tannın** göndərdiyi mələklər Hz.

Muhəmmədin ürəyini çıxarıb şeytanlı hissəsini kəsib atdığı, qalan hissəsini məhz göyün-səmanın təz-təmiz **Sularıyla** yuduqları əhvalat yada düşür...

Lök kəndində məktəbdən yuxarıda amfiteatrı xatırladan heyətdə tut ağacının altında sübh çağı aftafadakı **Su** ilə dəstəməz alan Ağa nənəm (anamın anası), Yaz bayramı dan yeri yenice söküləndə, qurdla tülkünün, aq sapla qara sapın seçilməyən vədəsində və **Suların** bakirə meqamında kənd çayının dəhnəsindən mis güyümünə sərin **SU** doldurb içərisinə yeddi xırdə çay daşı salıb gətirən, mənə altı min il öncəyə, şumerlərə qaytaran anam... bəlkə şumerlərdən də altı min il o yana, bəlkə o yannan da altı min il o yannan gələn adət-gələneyi yaddaşımızda saxlayan, dövr etdirən qanımızdakı, canımızdakı mübarək **Sulardı**... Mesapatomiyada Dəclə, Fərat, Diyala çaylarının yatağından hündürdə qalmış **Susuz** torpaqlar şumerlərin düzəldiyi çarxlar, çayın axınıyla fırlanaraq **Suyu** yuxarı qaldırıb novlara tökərək zəmilərə axıdırdı. Elektriklə işləyən **Su** çəkan motorlar icad olsa da, şumerlərdən gəlmə həmin çarxlar Kür- Araz **Sularında** bu gün də fırlanaraq Sabirabad, Saatlı, İmişliden olan kasıb-kusubun bostanlarında qovun, qarpız, yemiş, şamama tağlarına can verməkdə.

Hər dəfə yay tətildən sonra kənddən Bakıya gələndə anamın arımda **SU** atdığı kimi, başqa eldən olan gəlini də bir qayda olaraq Peterburqa, İstanbula oxumağa gedən övladlarımızın arxasında **SU** atmağı heç vaxt yadından çıxartmadı. Bir kərə gecə saat üçdə uşaqların anası oğlumuzun

arxasında bu dəfə iri sapılıcandakı **Suyun** hamısını səxavətlə atanda, bizdən aşağı mərtəbədə yaşayan, blokumuzda bir kəsə salamlaşmayan həmişə qaşqabaqlı, ciddi görkəmli yüksək vəzifəli bir çinovnikin və hər qarşılaşanda mənə Piterin bayaz gecələrini, (həm də Dostoyevskinin "Bəyaz gecələr"ini) yada salan gözəl, mədəni, istiqanlı, məsum, romantik baxışlı, açıq rəngli geyimdə milliyətcə rus xanımıyla qonaqlıqdanmı, səferdənmi qayıdanda, tozlu pilləkənlərə deyib sıçrayan **SU** damcları onların üstünə çilənəndə kişi dodağının altında, həm də hikəylə:- Şto za dikost! Otstaliye!.- bir sayaq pıçiltıyla dedi, eşitdiyimi güman edən onun qadını bir an mənə bəxib mehribanlıqla gülümsəyərək (elə bil ərinin nalayiq sözlərinin əvəzinə təbəsümüylə könlümü almaq istəyirdi) ərinə:- Ne volnuysa, eto je tradisiya...

- Şəm..... müəllim, xanımınız düz buyurur, özü də bəş min ildən də çox yaşlı olan tradisiya! (gələnek) Birincisi bağışlayın, bu, qəsdən olmayıb. İkincisi də... Şair, alim İsmayıl Vəliyev var, qabaqlar mərkəzi komitənin işçisi olub, dəyərlı ziyalı, vətənpərvər oğlandı. Şumerlərin "Bilqamis dastanını" dilimizə çevirib...

Mən bir gün öncə "Bilqamis dastanını" üçüncü lövhəsini oxumuşdum, dastanı oxuyub bitirsəydim, yaddaşım zəif olduğundan heç kimə salam verməyən həmin çinovnik qonşuma ənənədən gəlmə adətimizi yerli-yataqlı deyib bilməyəcəkdim. Baxtım orda gətirmişdi ki, əsəbiləşdiyinə görəmi qaraqabaq qonşum qaplarına saldığı açan done-döna şaqıqlı ilə fırlatsa

da qapı açılmırdı ki, açılmırdı. Sanki sözümlü, fikrimi deyib bitirmək üçün qapı qəsdən açılmırdı. Özgə vaxt ləng işləyən tutqun beynim açılmışdı.

- Şəm..... müəllim, dastanın bir yerində Egelamax şahının ağıllı, tədbirli, müdrik anası Ninsun xanım da insanlara həmişə pislik edən, şər qüvvə Humbabani öldürməyə gedən igid Bilqamisla Enkudunun arıncın bir cam **SU** atmışdı...

Yüz illər, min illər ötsə də Atılana şirin uyqusundan ayılmağa qoymayan bəlkə məzən üstündən axan Tissa çayı **Sularının** həzin, şirin laylalandı...

Yaylaqla aranın ortasında Aşağıçay deyilən yerdə, günün günorta vaxtı baş-baş verməmiş azman vələs, ulas, ağcaqayın, qoz ağaclarının qarənliyə bənzər qalın kölgəsində bir-birinə söykəli qoşa qayanın

arasından axan buz kimi bulaqdan diz çöküb içən, ikinci Vətən savaşında başlıq etdiyi alayıyla paltarlıca Dunay **Sularını** vurub keçən yaraşlıq, cəsur, əqidəli Abım (dədəm) görəsən indi **Su** yaddaşının harasındadı, gidi zaman?..

Mənəm dediklərim nə nağıl, nə də əfsanədi. Nəvələrim mənə yalvanb nağıl danışmağımı istəyəndə onları sevindirəcək bir hekayə, bir nağıl deyib bilmədiyimdən qızarıb-bozarım, onların yanında üzüqara qalırım. İndi

söylədiyimin gerçək olduğuna inanmasaydım, ağzımı açıb danışmazdım. Mənəm söylədiyimə inananda baş olsun, inanmayan da. Ancaq mən inanıram ki, Ermitajda Rembrantın Danaya tablosundakı qadının uzandıdığı döşəkdə, sol qolunun altındakı mütəkkədə, başının arxasındakı balıncıda, lap elə Danayanın alnında, irəli uzatdığı sağ əlinin ovcundakı işıqlı yerdə bizim Göy-Gölmüzün yaxud, Cəbrayıl şəhər mərkəzindəki çinarın altındakı kəhrizin gözyaşıtkin dupduru **Suyunun** milyonda, milyardda bir zərrəciyi də olmalıdır. Həmin **Su** zərrəciyi rəssamın işlətdiyi yağlı boyadayımı təbii. Bəlkə tablonun mükəmməl kompozisiyasından, Danayanın gözəlliyindən başqa, həm də yağlı boyayla rəsme ötürülmüş **Su** zərrəciyinin ruh kimi gözə görünməz çəkiciliyi, cazibədarlığı olduğundan adam ovsunlanır, səhrə düşür... Bəs Van Qoqun

yaratdığı "Səpinci" tablosu çox nəsnələrlə yanaşı mənə həm də Baykal gölünü xatırladır. Tarladakı balıqlara bənzər mavi yaxılar niyə dünyanın saysız gölləri, dənizlərini yox, məhz Baykal gölünü mənə xatırladır?..

Yeniyyətə kənd oğlanlarından heç kimin könlünü qırmayan, kənd oğlanlarının biriylə, vaxtı-vaxtında suvarıldığından meşə ağacları kimi boy atmış qarğıdalı tarlasında, biriylə adama boy verməyən sapsan buğda zəmisində, başqa biriylə inək tövləsində buzovlara ayrılmış arakəsmədə, nə bilim, dərin yarlıqana uzanmış nəhəng qilas ağacının sıx yarpaqlı iri budağında, calağ əriklərin yığım vaxtı Əmrakar çəşməsi başında... bir sözlə, biq yeri yenice tərləmiş (**Sulanmış**) sevgiyə tamarzı oğlanın qucaqlamasına, sığallayıb oğlanın ucaqlamasına, saçını tumarlamasına, bir sözlə, yeniyyətə oğlanlardan kiminsə sözünü yerə salmayan, qızlar bulağından yenice **SU** içmiş noxudu güllüştü, qaz yumurtası boyda bərk məmələri olan sarşın, səxavətli, genişürekli, o şən qız, görəsən bu saat **SU** yaddaşının harasındadı?..

Doğulanda da, ömrüm boyu bəzən həzin mahını kimi ruhumu oxşayan pıçiltıları, bəzənsə sellərinin gur, vahiməli nırıltıları, dinləsəm də, bu dünyanı tərk edərkən qismət olarsa, yuyat yerində yuyulsam, yenice örtülmüş məzarımın üstünə bir vedrə carlansan da səndən heç vaxt doymadığım **havalı Sular, sevdalı Sular**?.. Sən Tannınmı qeyd dəftərcəsi, yoxsa əl güzgüsünən?..

...İsa(ə.s.) artıq hər şeyin bitdiyini, vaxtın yetdiyini bildiyindən, alın Yazısının yerinə yetməsi üçün - **Susadım**, - deyəndə sirkə dolu qabı onun ağızına tuttular. Sirkədən bir qurtumdan da az udanda- **Tamam oldu**- deyərkən Onun başı eyildi, can verdi. Yəhudilər İsanın sağında və solunda çarxıma çəkilməmiş əsgərlərin baldırlarının qınlıq cəsədlərinin çıxarılmasını prokurator - baş kahin Ponti Pilatdan xahiş etdilər. Əsgərlər onların baldırlarını qırdılar. Ancaq İsayə çatanda Onun öldüyünü görəndə baldırlarını qırmadılar. Əsgərlərdən biri Onun böyrünü nizə ilə deşəndə oradan qan və **Su** axdı... *Bunlar Yəhyanın müjdəsindəndi.*

Tanının əmriylə Musa (ə.s.) əsasını daşa vuranda on iki çeşmə qaynayıb çıxdı. On iki çeşmənin **Suyu** və İsadan axan **SU**... Gələn vəyhin ağırlığından mindiyi dəvənin ayaqları dirək kimi yere batmış, Rəsulullahın bədənindən, alından, üz-gözündən süzülən qan-tər yenidən torpağımı hopdu, buxarlanıb buludamı qanşdı, min illər boyu formadan formaya, şəkildən şəkilə düşüb dövr eləyən sonsuz **Sularımı** qarışdı? **O Suyun** dağılmış zərrəcikləri bu gün güldə, çiçəkdə, insanların, nəfəs alan bütün canlıların bədənində dövr etmərimi?..

Demirəm milyon, milyard qərənə, demirəm trilyon, sekselyon əsr... bunlar bəlkə də sənin üçün qısa, ani bir vaxtdır, canım **Sular**. Sonsuz, nəhayətsiz, ağıllagəlməz, təsəvvür olunmaz zamanın hansısa bir məqamında İstanbulun Boğaziçi **Sularında** balaca bir balığın qəlsəməsində, yaxud, Hind okeanının ən dərin yerində,

yaxud, Baykal, yaxud, xain-məkrli siyasətlə qurudulmaqda olan Urmiya gölündə, yaxud, Amazon çayında, Niaqar şırnağında, bəlkə lap elə Madaqasqar adası göylərində qaralıb ağırlaşmış buludlardan qopan bir **damcıda**, yaxud, innab yarpağında, bal arısının bir qanadında, qırxayağın otuz doqquzuncu ayağında, lap elə şikarını görmüş bədhəybət kaftarın par-par yanan bərəlməmiş hərisli göz bəbəyində, Gəncənin Balçı məhəlləsinin tərəvəz bostanlarının birinin ləkində boy atmış yamyaşıl şux tərşunun ucundakı son yarpağında, dünya gözəli ismətli bir qızın yanağında gilənlənmiş bir damcı haya tərində, Sibir Tayqasında şütüyən qoşa marallı xizəkdə əyləşmiş yakut gözəlinin qaşındakı qırovda, Afrika cəngəlliyində pələngin qovduğu, insan qövmünə bəlli olmayan bir qəbilə üzvünün pələsəng ağaca dırmaşarkən sıyrılmış qolundan axan qanın bir damcısında, o damcının bir zərrəsində, Antarktidanın qalın buzlaqlarının lap dibində, lap elə Xəzərə axıdılan çirkab **Sularında**... aman Allahım, sonsuz, ağıllagəlməz nəhayətsiz zamanın və sükutun içində bu uzun ömrümdə sevdiyim, əzizim, doğma bildiyim, lap doğma bilmədiyim, mənə yad tanışlarımdan, lap elə aramızda salam-əleyküm olmasa da, üzdən tanıdığım Miğn bazarını süpürən yaşılı, donqar erməni Qukasla haçansa birdaha üz-üzə gələcəyemmi?..

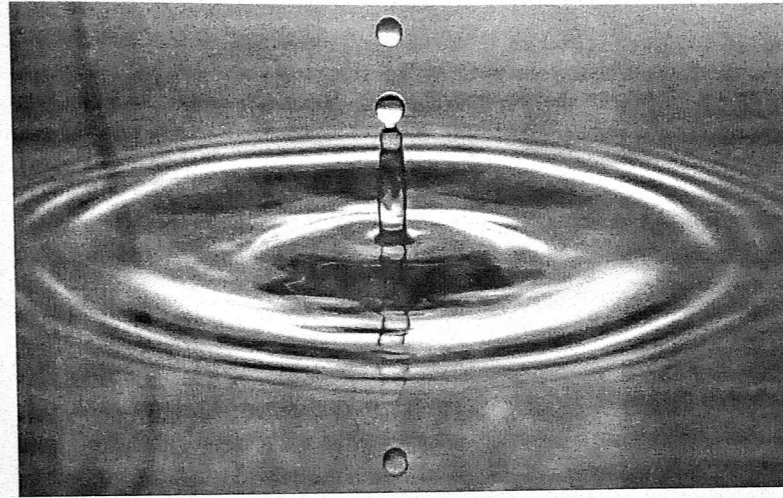
Naşi birisi oxvarlı dəhrəsi, baltasıyla bir fidan ağacı kəsəndə, yazağzı budanan tənəklərdən ağırdan göz yaş axanda, birisi durğun çayı, gölü, dənizi qamçılایanda, yaxud, dayanıb uyuyan **Suyu** daşlayanda,

atdığı xırda yasdı-yapalaq daşları **Suyun** üzündə bir neçə yol atdandırmaq istəyəndə, **Suyun** diksinib ayıldığını, çimçəşdiyini görəndə mənim də diksinməyim, canımın acıması... torpaq yollardakı gölmaçələrdə şüşə kimi nazik buzlar tapdanıb sınıanda, dənizdə buzqıran gəmilərlə qalın buzlar şaqqılıyla qırılarda qabırğamın, qolumun, qıçımın sindiyini hiss eləməyimin, **Suya** tūpürələndə iryanib çimçəşməyimin, ürəyimin bulanmasının nədəninə mənə kim deyə bilər, kim!?

Su qohumumuzu elə də yumşaq, həlim xasiyyətlə bilməyin. Az öncə *ovxar* sözü işlətdim. Yanıb yumşalan, əyilən poladdan olan kəsici yarağı **Suvarandan** sonra onu dəyişdirən- bərkidib əyilməz edən, kəsərini artıran **Su** deyilmi?..

...Dəyişir, qarışır, hər şey bir-birinə qarışır. Daş dəmirə, dəmir ağaca, ağac torpağa, **Suya** qarışır. Adam da hər şeyə, hər şey də hər şeyə qarışır. Xristiyanların xaç **Suyu** dolanıb, fırlanıb müsəlmanların dəstəmaz, yuyat **Sularına** qarışır.

...Səbri çatmaz bir yerdə dayanmağa **Sularını**. Qitədən qitəyə, yerdən göyəcən dövr etməlidir **Sular**. Buna görədir, Adəmin (ə.s.) dişlədiyi almadan axan şirənin bir damcısında, yaxud, gəmisinə qəzəblə çirpilib saçaqlanan dalğadan qoparaq Nuhun (ə.s.) alnına qonan damcılardan birində, yaxud, pələsəng dirilik **Suyunu** içərkən Xızırın (ə.s.) dodaqlarının qırağından axan damcılardan birində, yaxud, peyqəmbər Yəhyanın (ə.s.) yediği çəyirtgenin buynuzcuqlarından birinin son ucundakı,

yediği çöl balının (MATTİ 3. 4) canındakı **Su** zərrəciyində, yaxud, bir fərisəyin evində süfrə başında İsa (ə.s.) əyləşəndə həmin şəhərin suçlu bir qadını gəlib arxada Onun ayaqlar yanında dayanın ayaqlarına tökülən, ağlayaraq Onun ayaqlarını göz yaşlarıyla isladib saçlarıyla silən, ayaqlarını öpən, ağı mermər qabda gətirdiyi dəyərlə yağla məsh edən, İsanın (ə.s.) ayaqlarına tökülən, töküləcəkdir ayağıboyu sürüşən, sürüşdükcə günahdan təmizlənilən, durulan o qadının göz yaşlarında, dəyərlə yağın canındakı **Su** zərrəciklərindən heç olmasa bircəciyi... yaxud, sıradakı vəhyələrdən birini eşidəndə vahimədən dəvənin üstündə Muhəmmədi (ə.s.ə.) bürüyən qan-tərin (İbn

Səd, 1-131-132) bir damcısındakı zərrəciyindən... bunlardan min illər ötdəndə sonra bir yaz günü şər qarışanda bağçamızda çiçəkləmiş alma ağacının altındakı boz daşın üstündə tək cə qəmli oturub nədənsə kövrələrk, bulud kimi dolmuş on beş yaşılı ortancıl bacımdan nəvazişə: - **Orda niyə oturmusan?**- soruşanda, kipiqlərini sıxcaq sol gözündən qopub yanağıboyunca sürüşən bir damla qanlı göz yaşındakı **SU** zərrəsi, (hər dəfə dahi Füzulinin "Şəbi-hicran yanar canım, tökər qan çeşmi-giryanım" misrasını oxuyanda, yaxud, eşidəndə bacımın gözündən qopub yanağıboyu axan o qan damlası gəlib gözümün qabağında dayanır.)

yemiş dörd yaşılı bədənimdəki **Suda**, yaxud, ömrümböyü aldığım sayısız nəfəsərlimin birində, o birsə nəfəsərlimin içindəki görünməyən, çəkiyə gəlməyən sayısız canlı, doğma, qohum **SU** zərrəciklərdən birinin "canında" da olmalıdır.

Hər şeyin, hamının canından keçib birini o birinə yaxınlaşdırmaq, doğmalaşdırmaq, qohumlaşdırmaq istəyən **havalı Sular**, **sevəli Sular**... Birimizdə olan acgözlük, doymazlıq dinozavrlardan, birimizdəki yığılılıq mişovuldan, birimizdəki biclik, hiyləgərlik tülküdən, birimizdəki yaltaqlıq, yalmanlıq itdən... sədaqətliilik atdan, dözümlülük dəvədən, müdrüklük ilandan... İnsanın, insanlığın, bəzən lap heyvanların (anlar, atlar, delfinlər...) xasiyyət-xarakterindəki yaxşılıq, xeyirxahlıq, işi, humanistlik yüz iyirmi dörd min peyqəmbərin, övliyalının, müdrüklərin qanında, canında dövr edib dünyamıza, eləcə də canımıza, ruhumuza hopub yayılan Tanının göndərdiyi Aydan an, Günənin duru **Sularla** ötürülüb gəlməyibmi?.. Hamımızda, hər şeydə - bütün canlı varlıqların canında, həm də bir **SU** qohumluluğumuz yoxdurmu?..

Susuzam, **Suya** dönmək, **SU** olmaq istəyirəm. Yeri, Göyü dolaşmaq hamının, hər şeyin içindən-canından keçmək, bütün çirkəbləri, mürdarlıqları yuyub təmizləmək, yenidən Goy üzünə **Sular** kimi pak-təmiz qalxmaq istəyirəm. **Susuzam Suya**, **Suuuuuuuuuu!**.....

Fevral, 2014

3/2015